

Motion till riksdagen 2006/07:Ub386

av **Anders Ygeman m.fl. (s)**

Forskning och högre utbildning i Stockholmsregionen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om forskning och högre utbildning i Stockholmsregionen.

Motivering

Stockholmsregionen är en mycket framstående forskningsregion. För att behålla och utveckla denna internationella tätposition krävs en rad insatser av såväl regionen som staten.

Gemensam Mälardalsstrategi för forskning och utveckling

Stockholm tillhör de mest konkurrenskraftiga kunskapsregionerna i hela Europa, enligt internationella studier. Man har jämfört regioner utifrån faktorer som produktivitet, antalet anställda inom kunskapsintensiva sektorer, utbildningsnivå och satsningar på forskning och utveckling.

Det som framför allt utmärker Stockholm är den höga andelen anställda inom kunskapsintensiva verksamheter som IT, datortillverkning, forskning och utveckling. Dessa studier visar att Skandinavien är hela Europas motor när det gäller den snabba utvecklingen inom den högteknologiska sektorn.

Inom Sverige bildar Stockholm tillsammans med Uppsala och övriga Mälardalen ett odiskutabelt kunskapsbälte. I Mäljarregionen finns i dag 23 framstående högskolor och universitet med en fjärdedel av landets högskolestudenter och över en tredjedel av landets alla forskare.

För att behålla topplaceringen i Europa och hämta in en del av det amerikanska försprånget måste ytterligare satsningar göras. En fortsatt framgångs-

Fel! Okänt namn på

rik svensk forskningspolitik kräver en samordnad strategi, där lokalt, regionalt, nationellt och internationellt uppträdande samordnas. Forskningsperspektivet måste lyftas upp från enskilda högskolor och universitet och i stället sättas in i ett nationellt perspektiv, för att på så sätt kunna utveckla en politik för en sammanhållen kunskapsregion som kan mäta sig i den internationella konkurrensen.

En bättre samverkan mellan högskolorna och universiteten i regionen är därför nödvändig för att få maximal effekt av den forskning och utveckling som bedrivs i Mälarenregionen och för att kunna kraftsamla kring ett antal strategiska forskningsområden. En sådan rollfördelning håller sakta men säkert på att växa fram, men det är viktigt att frågan analyseras närmare i syfte att få fram vilka delar som bör understödjas genom aktiva politiska insatser.

Gemensamma mötesplatser för forskare och beslutsfattare i regionen bör skapas. I dessa forum bör diskuteras hur regionen ska utvecklas för att kunna stödja det gemensamma intresset att vara en stark kunskapsregion. Genom att stimulera klusterbildningar kan samverkan mellan högskola, forskningsstiftelser och näringslivet utvecklas ytterligare. Målet måste vara att sammantaget förbättra regionens och därmed landets konkurrenskraft och tillväxtpotentialer.

Ett exempel på strategisk framtidssatsning är den nya Vetenskapsstaden på Norrastationsområdet som kan bli Europas tätaste kluster av forsknings- och utbildningsrelaterad verksamhet. På samma sätt är den fortsatta utvecklingen kring Novum av central betydelse för forskningen i regionen. Vetenskapsstaden och området kring Novum kan komma att ha en helt avgörande ekonomisk betydelse för regionen.

De senaste årens fördjupade politiska samverkan i Mälarenregionen kring infrastrukturfrågor (vägar och järnvägar) har varit framgångsrik. Vi menar att högre utbildning och forskning bör vara nästa tillväxtområde där en gemensam strategi utarbetas och förankras.

Fler högskoleplatser till regionen och en rättvis andel av forskningsanslagen

Utbyggnaden av högskolan måste fortsätta. För att bryta snedrekryteringen till högre utbildning är det viktigt att fler tar steget till högskola och universitet. Målet att hälften av varje ungdomskull studerar vidare är bra. Men för att inte en fortsatt utbyggnad av högskolan ska urholka forskningsresurserna är det viktigt att nya statliga pengar satsas.

För att regionen inte ska missgynnas måste de dolda kostnader som Stockholms läns landsting i dag betalar beaktas vid nytecknande av nytt ALF-avtal.

Det behövs fler högskoleplatser till Stockholm för att tillgodose näringslivets behov och skapa en tillräckligt konkurrenskraftig forskningsmiljö. I dag är den högre utbildningen underdimensionerad i regionen. Bristen på högskoleplatser och forskningsanslag hotar tillväxten.

För att vara en huvudstadsregion har Stockholm få årsstudieplatser i förhållande till sin befolkning. Stockholms län har 20 % av rikets befolkning

men bara 15 % av utbildningsresurserna. Jämför man Stockholms län med de andra universitetslänen har Stockholm endast hälften så många årsplatser i förhållande till befolkningen. Det leder till att sökandetrycket på den högre utbildningen är betydligt större i Stockholm än i andra delar av landet. Endast 30 % av förstahandsvalen kan tillgodoses i Stockholm, vilket i sin tur innebär att 70 % av dem som studerar inte läser det de helst vill. Detta kan vara en orsak till att övergångsfrekvensen från gymnasium till högskola är lägre än rikssnittet.

Om Stockholm ska fortsätta att vara en tillväxtmotor för Sverige måste antalet högskoleplatser öka. På kort sikt måste antalet utbildningsplatser öka med 10 000 i Stockholm inom efterfrågade utbildningar. Över en tioårsperiod handlar det om minst 25 000 nya platser för att möta befolkningstillväxten. För att förbättra balansen mellan den norra och södra delen av regionen är det viktigt att åtskilliga av dessa nya platser förläggs till Södertörn.

Också mot bakgrund av att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan de kommande åren kommer att växa är det viktigt att fler platser inom den högre utbildningen skapas om inte konkurrensen ska hårdna ytterligare och andelen som går vidare till universitet och högskola ska minska i stället för att öka. Regionen måste ha en planering och beredskap för detta. Och staten måste ta sitt ansvar och skapa tillräckligt många nya platser.

Huvudstadslandet svarar för närmare 50 % av sysselsättning och förädlingsvärde i högteknologisk industri. Men endast 20 % av de statliga forskningsanslagen kommer till Stockholm. Det är angeläget att höja forskningsanslagen till Stockholmsregionen så att dessa hamnar i paritet med andelen kunskapsintensiv sysselsättning i regionen. För att garantera detta är det viktigt att statens forskningsanslag ökar högst väsentligt de kommande åren. Vetenskapsrådet har bedömt att det krävs ca 7 miljarder kronor ytterligare till forskning och utveckling för att befästa och utveckla svensk forskning. Dagens system för forskningsfinansiering bör läggas om så att forskarna får mer långsiktiga arbetsvillkor. Också i detta perspektiv är ökade fasta forskningsresurser viktigt, inte minst mot bakgrund av att internationella forskningsprojekt ofta kräver motfinansiering. Forskningsmedel bör fördelas med ambitionen att stödja "centers of excellence".

Skapa förutsättningar för Södertörns högskola att bli universitet

För den regionala balansen och för att tillväxtpotentialen i hela Stockholmsregionen ska kunna utnyttjas maximalt är det oerhört viktigt att Södertörns högskola fortsätter att växa och utvecklas. Kravet är att högskolan ska bli ett universitet. Detta är en viktig del i en långsiktig strategi där Södertörns högskola ges möjlighet att fortsätta ta emot flera studenter, få ökat akademiskt anseende och mer forskningsmedel. Den "pionjäranda" som präglar Södertörn måste tillvaratas och utvecklas. Där har nämligen Södertörn en stor fördel om man jämför med andra äldre och kanske mer konservativa lärosäten som kan användas för att attrahera fler internationellt erkända forskare.

Fel! Okänt namn på

Strategin skulle kunna innehålla allt: kommunalt samarbete för att öka rekryteringen till vissa utbildningar, bygga eller erbjuda bra boendemiljöer för utländska forskare, utveckla samverkan ytterligare mellan näringslivet och högskolan eller forskningen, nya studentbostäder, praktikplatser, kommunikationer, insatser för att underlätta kommersialiseringen av forskningsresultat, Biocity m.m. Södertörns kommunerna och landstinget bör även försöka medverka till ett ökat samarbetet mellan Södertörn, KI och KTH, vilket kan leda till fler utbildningsplatser och mer forskning på Södertörn.

Det är viktigt att se att sammanslagningen av Huddinge universitetssjukhus och KS kan komma att innebära en förbättring för Södertörn. Om man lyckas med målsättningen att sjukhuset blir ett av världens tio ledande universitetssjukhus, kommer sjukhuset att dra till sig en rad världsledande forskare, vilket kommer att få en enorm betydelse för möjligheten att förlägga mer kvalificerad forskning i Södertörnområdet.

Satsning på att kommersialisera forskningsresultat

Trots att Stockholmsregionen intar en i internationell jämförelse framstående position när det gäller innovationskraft och förnyelse ligger problemet i stället i bristande förmåga och resurser för att kommersialisera idéerna. Tillväxten är låg och nyföretagande på nedåtgående.

En av de viktigaste orsakerna till problemen med kommersialisering av forskningsresultat är den tidiga finansieringen. Högskolorna borde satsa på att utveckla inkubatorer, dvs. organisationer som arbetar nära det akademiska entreprenörskapet och stöttar de första stegen i nystartade företag som vill utveckla forskning till kommersiella produkter på marknaden för att stötta dem när det gäller rådgivning, affärsutveckling och finansiering. Vinnova bör understödja sådan och liknande verksamhet. Det behövs för att göra det möjligt för högskolor att erbjuda stöd till forskarna för kommersialisering av forskningsresultat. Dessutom borde möjligheterna för akademiska och industriella forskare att röra sig mellan varandras miljöer utökas. Exempelvis borde förutsättningarna undersökas för att göra det möjligt för universitetslärare att vart tredje år kunna forska en termin i industriell miljö med bibehållen lön från arbetsgivaren och värdföretaget.

Landstingets forskning bör stimulera teknikutveckling och närsjukvårdskonceptet

Stockholms läns landsting bedriver forskning för i storleksordningen 1,4 miljard kronor varje år. En stor del av pengarna går visserligen till ALF-avtalet men saknar i stor utsträckning därför samordning och styrning, vilket leder till att landstinget kanske främjar forskning på icke prioriterade områden samt bedriver samma typ av forskning på flera olika ställen.

Vi menar att landstingets egen forskning borde samordnas bättre för att uppnå en bättre sjukvård i länet och understödja närsjukvårdskonceptet. Lä-

kare bör praktisera också inom närsjukvården under sin utbildningstid och på så sätt använda den senaste forskningen där. Här kan ett samarbete mellan KI och SLL utvecklas ytterligare. Lanstinget borde också kunna bedriva en strategisk upphandlingspolitik för att stärka forskning och utveckling inom medicinsk teknik. I dag köper landstinget alltför ofta amerikanskt trots att det finns svenska alternativ som är både bättre och billigare.

Underlätta för utländska studenter och forskare i Sverige

För ett litet land som Sverige är det viktigt att lyckas attrahera utländska studenter, doktorander och forskare som kan berika vår utbildning och forskning. Det finns i dagens regelverk obegripliga bestämmelser som tvingar många nyexaminerade studenter att lämna landet i stället för att ta arbete inom svenskt näringsliv.

Gäststudenter som studerar i Sverige måste enligt den s.k. återvändarregeln ha som avsikt att lämna landet efter avslutade studier. Detta är ett villkor för uppehållstillståndet. Regeln är kontraproduktiv inte minst för vår region vars tillväxt är beroende av tillgången på högutbildad arbetskraft. (Bara på KS är ca 140 av de 900 doktoranderna kineser i dag.) I både USA och Tyskland finns regler som ger gäststudenter möjlighet att söka arbetstillstånd för ett par år i landet efter avslutad examen. Sverige borde införa liknande regler.

Det finns också andra liknande begränsningar som försvårar för utländska doktorander att verka i Sverige. Enligt utlänningsförordningen måste gäststudenter kunna visa att de kan klara sin försörjning för hela studietiden vid ansökningstillfället. För närvarande är försörjningskravet 6 300 kr per månad under minst tio månader om året. För en doktorand innebär det att denna finansiering på förhand måste vara klar för minst fyra år – detta är svårt redan för svenska doktorander. Även försörjningskravet för gäststudenter borde därför ändras.

Ytterligare insatser kan göras i regionen för att underlätta för dessa studenter och forskare. Flera engelskspråkiga kurser på högskolor och universitet är ett måste om vi ska få flera att studera här. Men kanske borde en helt engelskspråkig högskola skapas i Stockholmsregionen. Bostäder och skolor för gästforskarna måste också finnas och fungera.

Sverige är i dag ett attraktivt land för utländska studenter. Den globala utbildningsmarknaden växer kraftigt, och det finns därför goda möjligheter för enskilda lärosäten att sälja högskoleutbildning och på så sätt finansiera utökad verksamhet och forskning. Det behöver inte uppstå någon motsättning mellan att enskilda studenter som reser till Sverige för att studera får betala en viss avgift och samtidigt vara fortsatt öppen och generös med olika studentutbytesprogram med utvecklingsländer och en fortsatt avgiftsfri högskoleutbildning i Sverige.

Fel! Okänt namn

Bredda rekryteringen till högre utbildning

Grunden för framgångsrik forskning och högskoleutbildning läggs i grund- och gymnasieskolan. Åtgärder för att bredda rekryteringen och bryta snedrekrytering till högre studier måste därför inledas redan i grundskolan. Särskilt angeläget är att ge barn och ungdomar som har problem med svenska språket stöd och hjälp.

En hög andel av Stockholmsregionens ungdomar genomgår gymnasieutbildning men en förhållandevis låg andel går i dag vidare till högre studier. I vissa kommuner är det mindre än en tredjedel som går vidare till högre studier medan det i andra kommuner nästan är tvåtredjedelar.

Kommuner med en låg övergångsandel har ett särskilt ansvar att med riktade insatser och samarbetsprojekt minska obalansen. Kontakterna mellan grundskolan, gymnasieskolan och högskolevärlden måste förbättras. För att fler ska våga och klara av högskolestudier bör Stockholmsregionen satsa på collegeår.

Ett annat problem för regionen är det låga intresset för naturvetenskapliga och tekniska ämnen i barn- och ungdomsskolan. Även här måste kommunerna tillsammans med högskolorna skapa exempelvis attraktiva naturvetenskapliga utbildningar inom gymnasieskolan.

För att Stockholmsregionen ska nå upp till den nationella målsättningen om att hälften av alla 25-åringar ska gå vidare till högre utbildning krävs ett målmedvetet arbete. Men det krävs också nationella insatser i form av flera högskoleplatser till regionen.

Europeiskt forskningsråd

Sverige bör aktivt medverka i EU-arbetet med syfte att utveckla ett "European Research Area". Inriktningen i det internationella arbetet måste vara att minska fragmenteringen av forskningsanslagen och att rikta fokus mot att skapa bättre förutsättningar för starka kunskapsregioner i Europa.

EU:s forskningspolitik måste flytta fokus från sektorsforskning till att stödja "centres of excellence". Deltagande i det europeiska samordningsorganet för forskningens infrastruktur (ESFRI) bör prioriteras. För att åstadkomma en förändring enligt ovan bör Sverige kraftfullt stödja utvecklingen av ett handlingskraftigt europeiskt forskningsråd.

Stockholm den 30 oktober 2006

Anders Ygeman (s)

Tommy Waidelich (s)

Christina Axelsson (s)

Bosse Ringholm (s)

Björn von Sydow (s)

Sylvia Lindgren (s)